

Dječje tradicijske igre ličkoga kraja

Rubčić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:432718>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću

Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Učiteljski studij u Gospiću

Marija Rubčić

Dječje tradicijske glazbene igre ličkoga kraja

Diplomski rad

Gospić, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za nastavničke studije u Gospiću
Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij
Učiteljski studij u Gospiću

Dječje tradicijske glazbene igre ličkoga kraja

Diplomski rad

Student/ica:
Marija Rubčić

Mentor/ica:
Doc. dr. sc. Ines Cvitković Kalanjoš

Gospić, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marija Rubčić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Dječje tradicijske glazbene igre ličkoga kraja** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Gospić, 2024.

SAŽETAK:

Dječje tradicijske glazbene igre ličkoga kraja

Ovaj diplomski rad istražuje dječje tradicijske glazbene igre ličkoga kraja, analizirajući njihov povijesni, kulturni i društveni značaj. Cilj rada je prikazati kako ove igre, kao oblik nematerijalne kulturne baštine, doprinose očuvanju lokalnog identiteta i tradicije te kako utječu na socijalni i edukativni razvoj djece. Istraživanje je provedeno kroz analizu dostupne literature, usmene predaje te terenski rad, uključujući intervju sa starijim članovima zajednice. Poseban naglasak stavljen je na igre koje su djeca izvodila za vrijeme čuvanja stoke, što je bio čest zadatak u ruralnim dijelovima Like. Igre poput "Piljkanja", "Frulaške igre" i "Pastirska kola" predstavljene su kao primjeri bogate tradicijske prakse. Rezultati istraživanja pokazuju da su ove igre integrirale elemente glazbe, plesa i socijalne interakcije, pružajući djeci priliku za učenje i razvoj kroz igru. Igre su također služile kao način prenošenja kulturnih vrijednosti, normi i znanja s jedne generacije na drugu. Kroz jednostavne, ali duboko simbolične aktivnosti, djeca su učila o ritmu, melodiji, koordinaciji pokreta te zajedništvu i suradnji.

Rad naglašava da dječje tradicijske glazbene igre imaju potencijal za jačanje lokalnog identiteta i pružanje autentičnih kulturnih iskustava, što može doprinijeti i razvoju kulturnog turizma.

Ključne riječi: glazbene igre, Lika, ples, instrumenti, kultura

SUMMARY:

Traditional Children's Musical Games from the Lika Region

This graduate work investigates traditional children's musical games from the Lika region, analyzing their historical, cultural and social significance. The aim of the paper is to show how these games, as a form of intangible cultural heritage, contribute to the preservation of local identity and tradition and how they affect the social and educational development of children. The research was conducted through the analysis of available literature, oral tradition and field work, including interviews with older members of the community. A special emphasis was placed on the games that children performed while herding cattle, which was a common task in the rural parts of Lika. Games like "Piljkanje", "Flute game" and "Shepherd's cart" are presented as examples of rich traditional practice. Research results show that these games integrated elements of music, dance and social interaction, providing children with the opportunity to learn and develop through play. Games also served as a way to transmit cultural values, norms and knowledge from one generation to another. Through simple but deeply symbolic activities, the children learned about rhythm, melody, movement coordination, togetherness and cooperation. The paper emphasizes that traditional children's musical games have the potential to strengthen local identity and provide authentic cultural experiences, which can also contribute to the development of cultural tourism.

Keywords: musical games, Lika, dance, instruments, culture

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POVIJESNI KONTEKST I KULTURNA BAŠTINA LIKE.....	3
3. TRADICIJSKE IGRE U LICI	4
4. KARAKTERISTIKE DJEČJIH TRADICIJSKIH IGARA	5
5. TRADICIJSKI INSTRUMENTI U LICI.....	9
5.1. Gusle.....	9
5.2. Tamburica.....	11
5.3. Dvojnice.....	12
5.4. Truba.....	13
6. PJESME I BROJALICE	14
6.2. Analiza pjesama i brojalice ličkoga kraja	14
7. DJEČJE IGRE S PJEVANJEM U LICI	16
7.1. Analiza dječjih igara s pjevanjem ličkoga kraja.....	16
8. DJEČJA TRADICIJSKA KOLA U LICI.....	18
8.1. Analiza dječjih tradicijskih kola ličkoga kraja	18
9. DJEČJE INSTRUMENTALNE IGRE U LICI.....	20
9.1. Analiza dječjih instrumentalnih igara ličkoga kraja	20
10. IGRE S TRADICIJSKIM PLESOVIMA.....	21
10.1. Analiza igara s tradicijskim plesovima ličkoga kraja	21
11. DJEČJE NARODNE PRIČE I MITOVI U LICI.....	22
11.1. Analiza dječjih narodnih priča i mitova ličkoga kraja	22
12. DJEČJE TRADICIJSKE GLAZBENE IGRE ZA VRIJEME ČUVANJA STOKE.....	24
12.1. Analiza dječjih tradicijskih glazbenih igara za vrijeme čuvanja stoke ličkoga kraja	
24	
13. ZAKLJUČAK	25
14. LITERATURA.....	26
15. PRILOZI.....	27
16. POPIS ILUSTRACIJA.....	37

1. UVOD

Tradicijska glazba i igre, kao dio nematerijalne kulturne baštine, imaju značajnu ulogu u očuvanju identiteta, jezika i običaja određenog kraja. Posebno u područjima poput Like, koja je bogata folklornom baštinom, dječje tradicijske igre postaju vrijedna pedagoška i kulturna komponenta. One pružaju priliku da kroz igru djeca upoznaju lokalnu kulturu, glazbu i običaje, istovremeno razvijajući motoričke i socijalne vještine, kreativnost, izražavanje i emocionalnu inteligenciju. Cilj ovog rada je istražiti ulogu dječjih tradicijskih igara ličkoga kraja, analizirati njihove karakteristike te ukazati na njihov pedagoški potencijal u razvoju glazbenih i općih kompetencija. Tradicijske igre često su povezane s narodnom glazbom, pjesmom i plesom, čime se omogućava integracija nekoliko umjetničkih područja unutar jednog nastavnog sata. One također omogućavaju da djeca na intuitivan način uče o ritmu, melodiji i strukturi glazbe, kao i o povijesti i značaju tradicije svoga kraja. Rad se temelji na analizi postojećih istraživanja o dječjim igrama i tradicijskoj glazbi Like, kao i na primjerima iz prakse. Proučavanjem lokalnih igara i pjesama, djeca ne samo da uče o glazbenim oblicima, već i o povijesnim, socijalnim i kulturnim kontekstima koji su oblikovali njihovu zajednicu. Lički kraj bogat je kulturnom i tradicijskom baštinom, a dječje igre i pjesme odražavaju duh zajednice, njezin način života i vrijednosti koje se prenose s generacije na generaciju. U prošlosti, dječje igre bile su značajan dio svakodnevnog života djece u Lici. One su se igrale u slobodno vrijeme, često na otvorenom, uz pjesmu i ples, a služile su kao način zabave, socijalizacije i prijenosa kulturnih normi. Tradicijske igre Like karakteriziraju jednostavni, ali kreativni oblici izražavanja, gdje glazba ima važnu ulogu. Ritmički obrasci, ponavljanje jednostavnih melodijskih linija i upotreba narodnih instrumenata, poput dvojnice, tamburice ili gusala, dio su tih igara. Ove igre također odražavaju specifične povijesne i društvene okolnosti koje su oblikovale ličko područje, uključujući pastirski način života, težak rad u polju i međusobnu povezanost zajednice. Uvođenje tradicijskih igara u nastavu glazbene kulture omogućava djeci da se povežu s vlastitom kulturnom baštinom i steknu dublje razumijevanje glazbe kao univerzalnog jezika. Igre poput "Piljkanja" i "Šiljkanja" odlično se mogu integrirati u nastavni plan i program, povezujući glazbene elemente poput ritma, melodije i harmonije s tjelesnim pokretima i socijalnom interakcijom. Takav pristup omogućava djeci da razvijaju svoje glazbene sposobnosti kroz igru i interakciju, istovremeno usvajajući važne socijalne i emocionalne vještine. Kroz ove igre, djeca uče ne samo o tehničkim aspektima glazbe, već i o važnosti zajedničkog sudjelovanja, ritmičke koordinacije i grupne dinamike. Tradicijske igre omogućavaju razvoj suradnje među djecom, jačanje osjećaja pripadnosti grupi, ali i poštivanje

različitih uloga koje svaki pojedinac ima u grupnoj igri ili plesu. Osim toga, tradicijske igre nude mogućnost da se teorijski sadržaji glazbene kulture prenesu na konkretan, učenicima blizak i razumljiv način. Na primjer, umjesto klasične analize ritma ili melodije, djeca mogu istraživati te elemente kroz izravno sudjelovanje u igri ili pjesmi. Na taj način, teorija se povezuje s praksom, čineći proces učenja dinamičnijim i učinkovitijim.

2. POVIJESNI KONTEKST I KULTURNA BAŠTINA LIKE

Povijesni kontekst i kulturna baština Like predstavljaju složen i bogat mozaik tradicija, običaja i povijesnih događaja koji su oblikovali ovaj jedinstveni dio Hrvatske. Lika, smještena između Velebita i Plješivice, poznata je po svojim prekrasnim krajolicima, ali i po bogatoj kulturnoj i povijesnoj baštini. Lika se nalazi u središnjoj Hrvatskoj i obuhvaća prostrano područje koje uključuje planine, šume, rijeke i livade. Njena raznolika geografija utjecala je na način života, gospodarstvo i kulturu stanovnika. Regija se prostire između Velebita na jugozapadu i Plješivice na sjeveroistoku, dok je niz rijeka, uključujući Liku, Novčicu i Gacku, oblikovao agrarno gospodarstvo.

Kulturna baština Like obuhvaća različite aspekte, uključujući folklor, glazbu, ples, običaje i narodne nošnje. Lika je poznata po bogatom folkloru koji uključuje narodne pjesme, plesove i običaje. Tradicionalne pjesme često tematiziraju život na selu, ljubavne priče i prirodu. Narodne igre su važan dio kulturne baštine. Igra se često prati pjevanjem i sviranjem, a uključuje različite oblike natjecanja. Običaji vezani uz godišnja doba, poput blagdana, obreda i proslava, također su značajni. U posljednjim desetljećima postoji rastuća svijest o važnosti očuvanja kulturne baštine Like. (Smiljan, 2014)

Različite udruge i institucije aktivno rade na očuvanju folkloru, običaja i tradicija. Organiziraju se festivali i radionice koje promoviraju lokalnu kulturu i potiču mlade generacije na sudjelovanje. U Lici se organiziraju brojne kulturne manifestacije koje promiču tradicionalne vrijednosti i običaje.

Povijesni kontekst i kulturna baština Like predstavljaju bogatstvo koje je oblikovano kroz stoljeća. Ova regija, sa svojim specifičnim običajima, tradicijama i povijesnim iskustvima, čini važan dio hrvatske kulturne baštine. Očuvanje i promicanje tih vrijednosti ključno je za identitet zajednice i za buduće generacije, koje će na taj način moći preuzeti i nastaviti tradicije svojih predaka. Kulturno nasljeđe Like nije samo važno za lokalno stanovništvo, već i za širu zajednicu koja prepoznaje vrijednost tradicija i običaja ovog specifičnog dijela Hrvatske. (Hećimović-Seselja, 1985)

3. TRADICIJSKE IGRE U LICI

Pojam tradicijskih igara odnosi se na igre koje su dio kulturnog naslijeđa i tradicije naših predaka. Mnoge od tih igara su, uslijed modernog načina života, izgubile na važnosti i sve se rjeđe prenose na mlađe generacije. Istraživanjem tradicijskih dječjih igara možemo dobiti uvid u kulturu, običaje i rituale određene zajednice, što ih čini važnim dijelom kulturne baštine. Tradicijske igre su neizostavni dio djetinjstva u različitim sredinama, zbog čega se rijetko viđaju izvan konteksta vremena i prostora u kojem su postojale. Njihova jednostavnost i skromnost u izvedbi, kao i upotreba prirodnih materijala, odražavaju životne uvjete ljudi u područjima gdje su bile prisutne. (Kovačević i Opić, 2014)

Tradicionalne igre u Lici predstavljaju važan aspekt kulturne baštine ovog kraja. One su se razvijale kroz stoljeća i često su povezane s godišnjim dobima, običajima i lokalnim životom. Ove igre ne samo da su oblikovale zajedničke trenutke radosti i zabave, već su također služile kao način prenošenja znanja, vještina i vrijednosti s generacije na generaciju. Igranje ovih igara često uključuje prenošenje znanja o lokalnoj kulturi, običajima i povijesti, što pomaže mlađim generacijama da shvate i cijene svoju baštinu. Mnoge igre su povezane s godišnjim dobima. Na primjer, igre s loptom mogu se više igrati ljeti, dok su igre s konopcima popularne tijekom zimskih mjeseci. (Križan, 2009)

Djeca su se uglavnom igrala kad su bila slobodna, dok bi na ispaši čuvala blago ili dok su bili sami. Igre su imale naglasak na motoričko kretanje i motorički razvoj jer su djeca više vremena provodila vani u prirodi. Vanjski je prostor djeci uvijek privlačniji, a u njemu se razvijaju u svim razvojnim područjima. Igra potiče zdrav razvoj djece i pomaže im u stjecanju fizičkih, socijalnih i kognitivnih vještina. Kada su u pitanju odrasli, igra može pomoći u smanjenju svakodnevnog stresa s kojim se suočavaju. Različite igre imaju različite utjecaje na specifične sposobnosti djeteta, kao i na njihov razvoj. Na primjer, ako neka igra zahtijeva od igrača da razmišlja, donosi zaključke ili traži rješenja za određene situacije, tada možemo reći da ona doprinosi kognitivnom razvoju djeteta.

„Posredstvom igre u narodnoj pedagogiji djetetu se približavala bit narodnih običaja, ostvarivalo se navikavanje na ponašanja prema utvrđenim pravilima. Igre su za djecu uvijek bile ozbiljna aktivnost; to su svojevrsni odgojni sati. One su, između ostalog, pripremale djecu za rad i radne obveze, tj. pripremale su ih za život odraslih.“ (Tufekčić, 2010:224)

4. KARAKTERISTIKE DJEČJIH TRADICIJSKIH IGARA

Dječje tradicijske igre predstavljaju važan dio kulturne baštine i razvoja djece u mnogim društvima, uključujući i Hrvatsku. Ove igre su često jednostavne, ali bogate značenjima, a pružaju djeci priliku za fizičku aktivnost, socijalizaciju, kreativnost i razvoj vještina. Dječje tradicijske igre obično imaju jednostavna i lako razumljiva pravila koja se mogu brzo naučiti. Ovo omogućava djeci svih dobnih skupina da sudjeluju bez potrebe za kompleksnim uputama. Često se koriste lako dostupni materijali, kao što su kamenčići, štapovi, konopi ili loptice, što olakšava organizaciju igre.

Djeca često prilagođavaju i mijenjaju pravila igara prema vlastitim željama i potrebama, što potiče njihovu maštu i kreativnost. U mnogim igrama djeca preuzimaju različite uloge, što im omogućava istraživanje različitih scenarija i razvoj socijalnih vještina. Mnoge tradicijske igre zahtijevaju suradnju među igračima, potičući ih na zajedničko djelovanje i timski rad. (Mance, 2005) Ovo može uključivati rad u timovima ili stvaranje zajedničkih strategija za pobjedu. Igre često služe kao prilika za djecu da se povežu i razviju prijateljske odnose, što je ključno za socijalizaciju. Neke igre uključuju elemente natjecanja, gdje djeca nastoje postići određene ciljeve ili pobijediti druge igrače. Kroz igre djeca uče kako se nositi s pobjedama i porazima, što je važna lekcija o životu i međuljudskim odnosima. Mnoge tradicijske igre uključuju trčanje, skakanje, bacanje ili druge oblike fizičke aktivnosti, što je važno za tjelesni razvoj djece. Igranje ovih igara pomaže djeci u razvoju motoričkih vještina, koordinacije i ravnoteže, što je ključno za njihov fizički razvoj. Neke igre mogu trajati duže vrijeme, što potiče razvoj izdržljivosti i sposobnosti fokusiranja na zadatak. Kroz tradicionalne igre djeca uče o lokalnoj kulturi, običajima i vrijednostima, što pomaže u očuvanju kulturnog identiteta. Dječje tradicijske igre mogu se igrati u različitim okruženjima, bilo na otvorenom (parkovi, dvorišta, livade) ili u zatvorenom (školske učionice, domovi). Neke igre su prilagođene godišnjim dobima, koristeći specifične prirodne resurse (npr. igre na snijegu zimi ili igre u vodi ljeti).

Dječje igre često se prenose unutar obitelji, gdje stariji članovi poučavaju mlađe kako se igraju, čime se osigurava kontinuitet tradicije. Igranje tradicijskih igara može pomoći djeci da se povežu s prošlošću svojih obitelji i zajednica, jačajući osjećaj pripadnosti. Smanjeno igranje tradicionalnih igara može rezultirati gubitkom vještina i znanja koja su se prenosila kroz generacije. Urbanizacija i izgradnja stambenih područja mogu smanjiti dostupne prostore za igru, otežavajući djeci da se bave tradicionalnim igrama na otvorenom. (Rukavina, 2015)

Dječje tradicijske igre su od vitalnog značaja za razvoj djece. One nude jedinstvenu priliku za fizičku aktivnost, socijalizaciju i učenje, a istovremeno pomažu u očuvanju identiteta i tradicija lokalnih zajednica. Kako bi se osiguralo da ove igre ostanu relevantne i pristupačne novim

generacijama, važno je poticati njihovo igranje i uključivanje u obrazovne programe te ih prilagoditi suvremenom kontekstu. Očuvanje tradicijskih igara može doprinijeti zdravom razvoju djece i jačanju zajedničkog identiteta.

„Poslije Drugog svjetskog rata dok je još bilo puno djece igrale su se mnoge igre za koje nije bilo potrebno kupovati rekvizite. Te su igre, osim mećanja, potpuno isčezle. Jedne su igrale djevojčice, a druge dječaci, no bilo ih je koje su igrali jedni i drugi.“ (Karakas, 2001:257)

Tomić (2018) navodi različite oblike prijenosa dječjih tradicijskih igara:

1. Obiteljski prijenos

Roditelji, bake i djedovi prenose igre djeci kroz priče, demonstracije i zajedničku igru. Ove igre često su dio svakodnevnog života i okupljanja obitelji.

2. Zajednički događaji

Tradicionalni društveni događaji, poput seoskih proslava, sajмова i blagdana, često uključuju igre koje su prilika za djecu da nauče i sudjeluju.

3. Školski i vrtićki programi

U nekim slučajevima, škole i vrtići uključuju tradicijske igre u svoje programe kako bi očuvali lokalnu kulturu i običaje.

4. Stariji članovi zajednice

Stariji članovi zajednice, često najstariji mještani, prenose svoje znanje o igrama mladima kroz priče, savjete i sudjelovanje u igri.

Jednostavnost dječjih tradicijskih igara ključna je karakteristika koja im omogućava dugovječnost i univerzalnu primjenu. Igre su dizajnirane tako da ih djeca mogu igrati bilo gdje, bez potrebe za specijaliziranom opremom ili prostorom. Djeca često koriste predmete iz svog okruženja: kamenčiće, štapove, kredom nacrtane crte, što potiče kreativnost i sposobnost improvizacije. Igre su osmišljene da uključuju više sudionika, čime se potiču socijalne vještine i zajedništvo. Pravila su obično jednostavna i lako ih je zapamtiti, što omogućuje brzo uključivanje novih igrača.

Slika 1 Školica (Izvor: osobna arhiva)

Društvena interakcija je ključni element dječjih tradicijskih igara. Ove igre potiču djecu na zajedničku igru, suradnju, komunikaciju i razvijanje međusobnih odnosa. Mnoge igre zahtijevaju timski rad i suradnju, gdje djeca moraju raditi zajedno kako bi postigla zajednički cilj. Igre potiču djecu da komuniciraju verbalno i neverbalno, razvijajući vještine poput slušanja, govora i izražavanja emocija. Kroz igru, djeca uče kako rješavati sukobe i nesuglasice na miran i konstruktivan način, te se susreću s pravilima koja moraju slijediti, što im pomaže u učenju poštovanja prema pravilima i autoritetima. (Tufkečić, 2010)

Fizička aktivnost dječjih tradicijskih igara ključan je element koji doprinosi cjelokupnom razvoju djeteta. Ove igre ne samo da pružaju zabavu i rekreaciju, već i pomažu u razvoju motoričkih vještina, koordinacije, ravnoteže i fizičke snage.

Većina igara uključuje trčanje, skakanje, penjanje ili druge oblike kretanja i često zahtijevaju precizne pokrete i koordinaciju između različitih dijelova tijela. Mnoge igre testiraju i poboljšavaju ravnotežu djece i razvijaju mišićnu snagu i izdržljivost. Kreativnost je važan element dječjih tradicijskih igara jer ove igre često potiču djecu da koriste svoju maštu, inovativnost i spontanost. Umjesto da se oslanjaju na složene rekvizite ili pravila, dječje tradicijske igre potiču djecu da budu kreativna koristeći jednostavne materijale i resurse koje imaju pri ruci. Djeca koriste svoju maštu kako bi igrale uloge, stvarale priče ili osmislile nove načine igranja tradicijskih igara.

Igre često dopuštaju fleksibilnost i prilagodbu prema okolini, uvjetima ili broju igrača, što potiče inovativnost. Djeca mogu stvarati nove varijante igara ili dodavati svoje elemente kako bi igra bila zanimljivija i osobnija.

Tradicijske igre često potiču djecu da budu samostalna i donose vlastite odluke tijekom igre, što potiče kreativno razmišljanje. „Čovjek se zabavlja tek onda, kad nema nikakve brige, kad za pravo i nemisli na život- napisao je dr Antun Radić. U zimsko doba seljačka je kuća puna svega. Blago je na jaslama, hrani se na jaslama. Poljski poslovi posvršavani su, pa se čeljad može odmoriti. Sad je vrijeme veselja, razonode i učenja. Svi su rado išli na sastanke, zabavljali se i razgovarali u pripovidanama ili divanama.“ (Hećimović-Seselja, 2005:200)

5. TRADICIJSKI INSTRUMENTI U LICI

Tradicijski instrumenti u Lici, regiji bogatoj kulturom i tradicijom, igraju ključnu ulogu u očuvanju lokalnih običaja i glazbenih izraza. Ovi instrumenti nisu samo alati za stvaranje glazbe, već su također simboli identiteta, povijesti i zajednice. Tradicijski instrumenti su ključni za očuvanje i prenošenje glazbene tradicije, običaja i identiteta lokalne zajednice. (Križan, 2009)

Kroz izvođenje i podučavanje mladih generacija o ovim instrumentima, stvara se kontinuitet kulturnog nasljeđa. Instrumenti se često koriste u kontekstu društvenih događanja, kao što su svadbe, rođendani i lokalne proslave, gdje okupljaju ljude i stvaraju zajedničku atmosferu.

Tradicijski instrumenti pomažu u izražavanju identiteta lokalne zajednice i predstavljaju simbol pripadnosti. Često se koriste na lokalnim festivalima i manifestacijama, gdje se izvode narodne pjesme i plesovi, jačajući kulturnu povezanost i zajedništvo. Organiziranje radionica i tečajeva sviranja tradicijskih instrumenata za djecu i mlade pomaže u očuvanju tradicije. Djeca uče kako svirati i izrađivati tradicijske instrumente, što pridonosi njihovom razvoju i razumijevanju kulture. Izrada i održavanje tradicijskih instrumenata može biti skupo, što može otežati njihov opstanak. Mnogi majstori se suočavaju s financijskim izazovima u očuvanju svojih zanata.

Tradicijski instrumenti u Lici predstavljaju bogato kulturno nasljeđe i ključni su za očuvanje lokalnih običaja i glazbene tradicije. Njihova izrada, upotreba i izvođenje doprinose razvoju zajednice i jačanju identiteta. Očuvanje ovih instrumenata zahtijeva zajednički trud, kako bi se osiguralo da buduće generacije mogu uživati u njihovoj ljepoti i značaju. Pružajući prilike za učenje i sudjelovanje, važno je poticati mlade da se uključe u tradicijske glazbene aktivnosti i njeguju nasljeđe svojih predaka. (Mance, 2005)

5.1. Gusle

Gusle su jedan od najpoznatijih i najtradicionalnijih instrumenata u hrvatskoj glazbenoj tradiciji, posebno u Dalmaciji i Lici, a imaju značajnu ulogu i u glazbenim kulturama drugih slavenskih naroda, kao što su Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina. Ovaj instrument je značajan ne samo zbog svoje zvučnosti, već i zbog svoje povezanosti s usmenom tradicijom, narodnim epovima i pričama. Gusle su drveni instrument, a tijelo im se sastoji od dugog, uskog rezanog dijela koje se sužava prema vrhu. Za izradu ovog instrumenta najčešće se koristi drvo poput javora, bukve ili drugog čvrstog drva. Vrh gusala se često ukrašava, a može sadržavati i ornamentiku koja odražava kulturni identitet. Gusle obično imaju jednu ili dvije žice, koje su

tradicionalno izrađene od konjske dlake ili sintetičkog materijala. Žice se napinju preko mosta i tijela instrumenta. (Nikolić, 2018)

Za sviranje gusala koristi se gudalo koje se koristi za izvođenje melodije povlačenjem preko žica. „Gusle javorove navite su strunama od konjskog repa između kišića i zapinjača preko kobilice. Na javorovim se guslama gudi savinutim gudalom, koje je na kraju produženo u malu ručku (u Polju ručicu) koju guslar drži u desnoj ruci. Gudalo je obično od šimširova drva, zovu ga luk, a napete su preko njega crne konjske strune tetiva.“ (Grčević, 2000:450) Gusle obično imaju dužinu od 70 do 90 cm, ovisno o tradiciji i regiji, a širina tijela može varirati. Ove dimenzije doprinose specifičnom zvuku koji gusle proizvode. Gusle imaju bogat, rezonantan zvuk koji je često opisan kao dubok i pun. Zvuk može biti izražajan i emotivan, što ih čini pogodnim za pratnju usmene poezije i narodne glazbe. Tijekom sviranja glazbenici često koriste različite tehnike, uključujući vibrato i različite intenzitete sviranja, kako bi postigli raznolike tonove i izraze. Gusle su starinski instrument, a vjeruje se da potječu iz drevnih vremena, kada su se koristile za izvođenje narodne glazbe i epova.

Tradicija sviranja gusala u Lici i drugim dijelovima Hrvatske se prenosi s generacije na generaciju. Gusle su često korištene kao pratnja za narodne pjesme, epske balade i usmenu poeziju. Njihov zvuk prati pjevače, koji izvode priče o junacima, bitkama i svakodnevnom životu. Gusle su ključni instrument u izvođenju usmene književnosti. Pjevači koriste gusle kao pratnju, stvarajući jedinstveni spoj riječi i zvuka.

Gusle se često koriste na svečanostima, kao što su svadbe, godišnjice i lokalne proslave. Ovaj instrument doprinosi stvaranju posebne atmosfere, pozivajući okupljene na zajedničko pjevanje i ples. Izrada gusala zahtijeva vještinu i preciznost. Majstori obično provode mnogo vremena oblikujući tijelo instrumenta, prilagođavajući ga za optimalnu zvučnost. Proces uključuje rezanje, oblikovanje, lijepljenje i brušenje. Kao i mnoge tradicijske umjetnosti, sviranje gusala suočava se s izazovima modernizacije. Mlađe generacije često preferiraju moderne instrumente i stilove, što može dovesti do smanjenja interesa za gusle. Gusle su ne samo glazbeni instrument, već i simbol bogate kulturne tradicije. Njihov zvuk i uloga u usmenoj književnosti i folkloru čine ih važnim dijelom identiteta zajednica u Lici i šire. Očuvanje i promoviranje sviranja gusala ključno je za očuvanje kulturnog nasljeđa i identiteta, a povezivanje mladih s ovom tradicijom može osigurati da gusle nastave guditi i u budućnosti. (Križan, 2009)

5.2. Tamburica

Tamburica je jedan od najpoznatijih i najomiljenijih tradicijskih glazbenih instrumenata u Hrvatskoj, osobito u slavonskoj, dalmatinskoj i ličkoj glazbenoj tradiciji. Ovaj instrument ima bogatu povijest i značajnu ulogu u narodnoj glazbi, a poznat je po svom melodičnom i punom zvuku.

Tamburica ima ovalno ili kružno tijelo, koje se izrađuje od drva, obično od vrste kao što su javor, bukva ili orah. Drvo se pažljivo bira kako bi se osigurala kvalitetna rezonancija. Na vratu se nalaze pragovi, koji određuju visinu tonova. Tamburica može imati različit broj žica, ovisno o vrsti. Duljina tamburice varira, ali obično se kreće između 70 cm do 100 cm, dok promjer tijela može biti od 30 do 40 cm. (Tomić, 2018) „Tamburica se sastoji od dva dijela: kutlače i vrata. Obično kutlača i vrat su od jednog komada suhog, mekog drveta. Tamburica je duga oko 45 cm; od tog kutlača oko 12 cm. Tamburice su izrađivali kutlari u kućnom obrtu, a sada ih rade Kuterevci (odatile su i dobile sadašnje ime).“ (Grčević, 2000:449)

Tamburica proizvodi bogat, pun i melodičan zvuk, koji može varirati ovisno o tehnici sviranja i korištenim materijalima. Ton tamburice može biti oštar i svijetao ili dubok i pun, ovisno o tipu instrumenta i načinu izvođenja. Sviranje tamburice uključuje pritiskanje žica na vratu za stvaranje različitih tonova. Mnogi muzičari koriste pikado (plektrum) za sviranje, dok neki koriste i prste. Mogu se koristiti različite tehnike poput tremola, vibrata ili legata kako bi se stvorili različiti glazbeni izrazi. Tamburica ima dugu povijest a vjeruje se da je potekla iz srednjovjekovnih lutnji te se kroz vrijeme razvijala i prilagođavala različitim glazbenim tradicijama.

Tamburica je izuzetno važna u očuvanju hrvatske narodne glazbe, posebno u kontekstu narodnih pjesama, plesova i drugih folklornih izraza. Često se koristi u glazbenim manifestacijama, folklornim festivalima i narodnim okupljanjima, gdje pridonosi stvaranju živahne i vesele atmosfere. (Tomljenović i dr., 2011)

Ovaj instrument najčešće se koristi na svadbama, rođendanima, te raznim lokalnim proslavama. Tamburica doprinosi stvaranju zajedničke atmosfere i okuplja ljude. Izrada tamburice zahtijeva majstorsko znanje i vještinu. Proces uključuje odabir drveta, rezanje, oblikovanje tijela, lijepljenje i završnu obradu. Mnogi majstori tamburice prate tradicionalne metode izrade, često prenoseći znanje s generacije na generaciju.

Tamburica je ne samo glazbeni instrument, već i simbol bogate kulturne tradicije. Njena uloga u narodnoj glazbi, kao i u usmenoj književnosti i folkloru, čini je važnim dijelom identiteta zajednica u Hrvatskoj.

5.3. Dvojnice

Dvojnice su tradicionalni puhački instrument koji se najčešće koriste u narodnoj glazbi Hrvatske, posebice u Lici, ali i drugim dijelovima regije. Ovaj instrument igra ključnu ulogu u očuvanju lokalne glazbene tradicije, a poznat je po svom karakterističnom zvuku koji pridonosi raznim folklornim događanjima i proslavama.

Dvojnice se sastoje od dvije paralelne drvene cijevi, koje su obično izrađene od čvrstog drva poput javora, oraha ili bukve. Jedne koja proizvodi osnovnu melodiju i druge koja podržava harmoniju. Ove cijevi se često drže zajedno pomoću trake ili drugog materijala. Duljina cijevi varira, obično se kreće između 30 i 50 cm, ovisno o regiji. Različite duljine cijevi omogućavaju različite tonove i harmonije. (Petrović, 2011) Na kraju svake cijevi nalazi se usnik koji omogućava izvođaču da proizvodi zvuk. Usnici mogu biti različitih oblika i materijala, što također utječe na kvalitetu zvuka. Izrada dvojnica zahtijeva vještinu i preciznost. Proces uključuje rezanje i oblikovanje drva, izradu ustnika i fino podešavanje za postizanje željenog tona. „Dvojnice su prave čobanske svirale na kojima čobani na pašnjacima i čobanskim stanovima krata vrijeme i izvode svoje davorije. Dvojnice se sastoje uglavnom od dva dijela: ćurlika i dviju civi koje su provrtane ispod ćurlika jedna kraj druge u istom komadu drveta.“ (Grčević, 2000:445)

Dvojnice proizvode bogat, pun zvuk koji je često opisan kao melodičan i emotivan. Tonovi su obično jasni i izražajni, što ih čini pogodnima za pratnju pjesmama i plesovima. Sviranje dvojnica zahtijeva posebnu tehniku puhanja, gdje izvođač mora pravilno kontrolirati tlak zraka kako bi postigao željeni ton. Zbog svoje strukture, dvojnice se često koriste za stvaranje harmonija, gdje se melodija i podržavajući tonovi sviraju istovremeno.

Dvojnice imaju dugu povijest u hrvatskoj glazbenoj tradiciji, a vjeruje se da potječu iz srednjeg vijeka. Tradicija sviranja dvojnica se prenosi s generacije na generaciju. Dvojnice su često korištene u izvođenju narodnih pjesama i plesova, a njihova zvučnost pridonosi stvaranju živahne atmosfere na proslavama i događanjima. Ovaj instrument igra ključnu ulogu u folklornim festivalima i okupljanjima, gdje pomaže u očuvanju kulturnih običaja i tradicija.

Dvojnice su više od običnog glazbenog instrumenta; one su simbol bogate kulturne tradicije i identiteta zajednica. Njihova uloga u narodnoj glazbi i folkloru čini ih važnim dijelom identiteta hrvatskog naroda. (Križan, 2009)

5.4. Truba

Drvene trube su tradicionalni puhački instrumenti koji su od posebnog značaja u hrvatskoj narodnoj glazbi, posebno u regijama poput Like i Dalmacije. Ovaj instrument poznat je po svom snažnom, izražajnom zvuku i koristi se u raznim folklornim izvođenjima, običajima i proslavama.

Truba se obično sastoji od dugačke cijevi, koja se može napraviti od kore drveta. Često se izrađuju od drva kao što su lijeska, javor ili jasen. Na jednom kraju instrumenta nalazi se pisak s jednostrukim ili dvostrukim jezičcom kroz koji se puše zrak. Pisak je obično konusnog oblika. Duljina drvene trube varira, ali obično se kreće između 30-50 cm. Truba proizvodi snažan i pun zvuk, koji se lako može čuti na velikim udaljenostima. Zvuk je često opisan kao jasan, snažan i prodoran, što ga čini pogodnim za vođenje glazbenih skupina tijekom proslava i okupljanja. (Karaklaš, 2001)

„Truba koju izrađuju čobani s proljeća dok je drvo u mezgri i trube na nju oko veliko Jurjeve (kod pravoslavnih Đurđev dan). Trubu načine čobani s mladog ljeskovog, javorovog ili jasenovog drveta. Truba još sama ne može trubiti, već je potrebno da se na gornjem tanjem kraju umetnu u nju pisak.“(Grčević, 2000:444)

U prošlosti gotovo svaki dječak u Lici znao je izraditi trubu sa svojim nožićem koji je uvijek nosio sa sobom. Najčešće su trubili kada su vraćali stoku u staje najavljujući svoj povratak.

6. PJESME I BROJALICE

„Brojalicama prvenstveno razvijamo osjećaj za ritam, no osim toga, pomoću njih se razvija i glazbeno pamćenje te sposobnost točnog intoniranja. Brojalice možemo podijeliti na govorene i pjevane. Dok se govorena izvodi na slobodno izabranoj visini glasa i na istome tonu, pjevana brojalica se sastoji od barem dva tona različite visine. Takvom se vrstom brojalice osim ritma razvija i osjećaj za intonaciju.“ (Milinović, 2015:5)

Djeci je privlačnija stoga što ne sadrži polutonove koji su složeniji za slušnu percepciju i izvođenje i gotovo im „pomaže“ u stjecanju kulture glasa. (Jurišić i Sam Palmić, 2002)

Pjesmice i brojalice obično imaju različite svrhe, kao što su:

- učenje brojeva, abecede ili osnovnih pojmova kroz zabavu
- poticanje mašte i kreativnosti kod djece
- razvoj jezičnih vještina i pamćenja
- zabava i društvena interakcija među djecom. (Petrović, 2011)

„Osim odgojne uloge koju pučka brojalica ima u njegovanju narodne baštine, ona je ogledna struktura glazbenih zakonitosti u pogledu razvijanja melodije, odnosno melodijskih fraza ili ritmičke građe. Ona sadrži temeljne zakonitosti u povezivanju glazbenih elemenata, što znači da može biti uzor u nastajanju mnogih pjesama za djecu.“ (Jurišić i Sam Palmić, 2002: 30)

Kada je riječ o sadržaju brojalica, upravo je sadržaj istih od ogromnog značenja u dječjoj percepciji. Jurišić i Sam Palmić (2002) navode 3 vrste brojalica prema sadržaju a to su konkretna, besmislena i kombinirana brojalica. Sadržaj konkretne brojalice svakom djetetu je razumljiv te ona konkretizira određene situacije. Sadržaj brojalice ne mora uvijek imati određeno značenje i poruku, pa stoga to i nije pravi sadržaj te se takve brojalice nazivaju besmislene. Sadržaj brojalice može biti kombiniran, odnosno sastavljen tako da se izmjenjuju konkretni dijelovi i besmisleni dijelovi teksta. Takve se kombinirane brojalice najčešće nalaze u pučkom izrazu.

6.2. Analiza pjesama i brojalica ličkoga kraja

Dječje pjesme i brojalice u Lici su kratke pjesmice ili stihovi namijenjeni djeci, koji su dio bogate kulturne baštine ovog područja. Ovakve pjesme se koriste kao sredstvo zabave, učenja ili jednostavno za poticanje društvene interakcije među djecom. Mogu imati lokalne varijacije i posebnosti koje odražavaju tradiciju i običaje ovog područja. One se često prenose s koljena na koljeno, putem usmene predaje, te se prilagođavaju novim generacijama, ali često zadržavaju

svoj karakterističan duh i značaj. Primjeri dječjih pjesama i brojalica u Lici mogu biti slični onima u drugim dijelovima svijeta, ali također sadržavaju lokalne motive, priče ili reference koje su specifične za to područje. Prvi put djeca se susreću sa pjesmama i brojalicama u roditeljskom domu gdje su im najčešće pjevale mame i bake ali i braća i sestre starije dobi. Dječje pjesme su najčešće bile jednostavne melodije i ritma dok su brojalice govorene i pjevane. Tematika pjesama i brojalica ličkoga kraja bila je priroda, ljubav prema roditeljima ali i teme kao što su dječja igra i životinje. U kasnijoj fazi života djeca su osim pjesama i brojalica koje su već znali izmišljali i svoje koje su tijekom igre pjevale. Pjevanjem pjesama djeca su se motivirala za različite igre koje su u tom trenutku igrali pogotovo kada su bile natjecateljskog karaktera. Opseg dječjih pjesama za srednju dobnu skupinu (4 - 5 godina) je od d1 do a1 ili h1 te opseg pjesama za stariju dobnu skupinu (5 - 7 godina) je od c1 do c2, eventualno do e2. Primjeri dječjih pjesama i brojalica ličkoga kraja:

Oj javore, javore, javore,
Ti si drvo najbolje, najbolje.
Oj javore, javore, javore,
Puštaj grane do dolje, do dolje.

Gdje si bila Ančice? Bila sam kod bakice.
Što si tamo radila? Baki cvijeće sadila.
Kako si to radila? Ručicama rup,rup,rup,
Nožicama tup, tup, tup.

Iša, miša po papiru,
Traži sebi malu macu
Pošto macu nije naša
Miš u vodu zaša.

Okoš bokoš, pita kokoš,
Kol'ko, kume, tebi treba jaja?
Okoš bokoš, skoči kokoš
pita Baja, kol'ko tebi treba jaja.

(Marija Jurčić, Pazarište)

7. DJEČJE IGRE S PJEVANJEM U LICI

„Dječji folklor ima vrlo zanimljiva i estetski vrijedna područja koja se mogu primjenjivati u pedagoškom radu s djecom. Dječje igre s pjevanjem kod djece potiču maštovitost, kreativnost, stvaralaštvo, a svojom melodijom i strukturom potiče dobro raspoloženje“. (Knežević, 1993: 7)

Dječje igre s pjevanjem u Lici predstavljaju živopisni dio tradicije ovog područja. Te igre obično uključuju ritmično pjevanje stihova uz jednostavne pokrete ili geste. Ove igre su obično izvođene u skupinama djece, stvarajući veselu i energičnu atmosferu. (Smiljan, 2014)

Jedna od popularnih dječjih igara s pjevanjem u Lici je „Piljanje“. „Kod piljanja onu koja baca piljke često puta smetaju da se pomete s raznim upadicama, npr. udare dlanom po tlu s riječima: Ovde baba zakopala ključ, ili pruže pred onu koja baca piljke kakvu iskrivljenu travicu na prstu pjevajući razne pjesme.“ (Grčević, 2000:440)

Još jedna poznata igra je brojalica "Jedan, dva, tri, mače na vrbi spi", gdje djeca broje dok se pridružuju igri s različitim gestama ili pokretima. Ova igra kombinira ritam pjesme s brojanjem i kreativnim izražavanjem. Osim toga, postoje i druge igre poput "Oj, djevojko, šareniko", koje uključuju pjevanje stihova uz jednostavne geste ili kretanje. (Tomljenović i dr. 2011)

Ove dječje igre s pjevanjem u Lici ne samo da pružaju zabavu, već i potiču razvoj ritmičkih i kreativnih sposobnosti djece, te jačaju njihovu socijalnu interakciju i zajedništvo. Kroz ove igre, djeca se povezuju s lokalnom kulturom i tradicijom, održavajući tako bogatstvo kulturnog nasljeđa Like.

7.1. Analiza dječjih igara s pjevanjem ličkoga kraja

Ove dječje igre s pjevanjem igrala su djeca do dvanaest godina starosti. Najčešće bi se te igre odvijale na otvorenom, prilikom čuvanja životinja na ispaši. Da bi djeca prekratila vrijeme igranje su se jednostavne igre gdje bi pritom pjevali. Već spomenutu igru „Piljanja“ igrala su sva djeca u Lici uz pratnju pjesme. Za nju su bili potrebni samo kamenčići koji su bili dostupni na svakom koraku. U pravilu igraju od dva do pet igrača, obično su igrali dječaci ali nerijetko su je igrane i djevojčice. Prije početka igre izvlačila se najkraća grančica ako je bilo više igrača. Ako su igrala samo dva igrača najčešće se prvi biraio na par -nepar, igra s prstima. Igra se tako da se jednom rukom piljci bacaju u zrak dok se drugom kupe oni što su na tlu. Često je za najslabijeg igrača bila određena kazna najčešće da pazi na stado ili da ide tražiti izgublenu jedinku iz stada.

Još jedna vrlo zanimljiva igra zove se „Šiljkanje“. Igra je vrlo slična današnjem pikulanju ali se ne igra sa staklenim ili keramičkim kuglicama već sa što okruglijim kamenčićima. Za početak

igre iskopali bi rupicu u zemlji na što ravnijem terenu promjera deset centimetara i dubine oko šest centimetara. Svi bi čučnuli oko te rupice te s određene udaljenosti, najčešće oko jednog metra noktom na palcu ruke, lijeve ili desne, ispucavali kamenčić da uđe u rupu. Ako igrač pogodi rupicu puca ponovno sve dok ne promaši. Nakon toga daje kuglicu drugom igraču. Pobjednik je onaj koji u najkraćem vremenu dvadeset puta pogodi rupicu. Naravno uz ove igre djeca su pjevala razne dječje pjesme ili čak izmišljala stihove.

8. DJEČJA TRADICIJSKA KOLA U LICI

Ples se ubraja u područje kreativnog izražavanja, a to je usklađeno gibanje u prostoru. Narodni je ples nastao kao potreba čovjeka (psihofizička, sociološka i estetska), a oblikovan je karakterom ljudi određenog kraja. U plesu je tijelo instrument kojim rukovode emotivni i duhovni centri čovjeka. Narodni ples krasi različitost, prirodnost pokreta te kolektivitet duha i energije. On ima vrijednost nacionalnog i umjetničkog dobra koji mu daju autentičnost, originalnost, duhovnost i estetičnost. Određen je strukturom (korak, plesni pokret, plesna figura, prostorni raspored), stilom (urođena i stečena forma plesnih pokreta cijelog tijela) i kontekstom (okružje, sudionici, promatrači) izvođenja (Mikulić, 2007).

Dječja tradicijska kola u Lici su posebno značajna jer predstavljaju živu tradiciju koja se prenosi s generacije na generaciju. Ova kola su obično dio različitih slavlja, proslava, svetkovina ili tradicijskih manifestacija u selima diljem Like. „Ličko je kolo naša starina. Naši stari oduvijek su kolo igrali, još i danas kolo igra, kažu Ličani. Igraju ga djeca. Momci i djevojke, stariji ljudi, ponekad i starci i starice. Nedjeljom i blagdanom kolo igra poslije mise u Perušiću. Na Božić kolo su igrali svi.“ (Hećimović- Seselja, 1985:204)

Glazba koja prati ova kola obično je živahna i vesela, a plesni koraci su prilagođeni djeci, često jednostavni i ponavljajući kako bi djeca mogla lako pratiti ritam i uživati u plesu. Uz tamburašku glazbu ili uz sviranje drugih tradicionalnih instrumenata poput gusala ili frula, djeca uče važnost glazbe u očuvanju kulturnog identiteta. (Križan, 2009)

Ova dječja kola nisu samo zabavna aktivnost, već su i način prenošenja tradicije, običaja i vrijednosti s generacije na generaciju. Kroz sudjelovanje u ovim kolima, djeca se povezuju s lokalnom kulturom, nasljeđem i zajednicom, što ima dubok utjecaj na njihov identitet i osjećaj pripadnosti.

8.1. Analiza dječjih tradicijskih kola ličkoga kraja

U ovim kolima djeca se obično okupljaju i zajedno plešu u ritmu tradicionalne glazbe, naravno prema svojim plesnim mogućnostima. Plesači često drže ruke ili se drže za ramena dok zajedno kruže u krug. Osim što je zabavno, sudjelovanje u dječjim tradicijskim kolima pruža djeci priliku da se druže, surađuju i razvijaju osjećaj zajedništva. U izvođenju dječjih tradicijskih kola sudjeluju i dječaci i djevojčice. Oni igrači koji su vještiji znaju se čak priključiti i odraslim plesačima kola. Inače uvijek su djeca imala svoja kola upravo iz razloga da se ne miješaju sa odraslima. Gledali su odrasle kako plešu te oponašali njihove pokrete i tako su učili. Najčešće se plesalo ličko kolo i krivo kolo.

Slika 2 Plesanje Ličkog kola (Izvor: osobna arhiva)

9. DJEČJE INSTRUMENTALNE IGRE U LICI

Dječje instrumentalne igre u Lici predstavljaju živopisni dio lokalne tradicije i kulture. Te igre obično uključuju korištenje raznih tradicijskih instrumenata poput frula, tamburica, bubnjeva ili čak improviziranih instrumenata od kućnih predmeta.

9.1. Analiza dječjih instrumentalnih igara ličkoga kraja

1. Sviranje frula: Frule su jedan od najčešćih tradicijskih instrumenata u Lici. Djeca bi se okupila na otvorenom prostoru, kao što je bio trg ili dvorište neke kuće, i počela svirati. Svako dijete obično bi imalo svoju frulu, a zajedno bi stvarali melodije koje su odjekivale kroz selo. Svirači frula su pastiri i oni su izvodili svoje svirke bez pjevanja. Kolo se kako je već rečeno izvodi bez ikakve pratnje. Jedino se nekada kolo u Kompolju na pavenki izvodilo uz sviranje frule. Svirači frule svirali su uvijek besplatno.

2. Sviranje tamburica: Tamburice su također popularan instrument među djecom u Lici. Djeca bi se okupila u manjim grupama i svirala razne tradicionalne melodije. Tamburice bi se često koristile i za pratnju plesačima tijekom plesnih igara.

3. Sviranje bubnjeva: Bubnjevi su dodavali ritmičku dimenziju dječjim igrama. Djeca bi se okupila i udarala po bubnjevima stvarajući ritam koji bi pratili ostali instrumenti ili plesači. Najčešće bi im te tzv. bubnjeve izradili očevi ili djedovi.

4. Improvizirani instrumenti: Ponekad bi djeca koristila i improvizirane instrumente napravljene od kućnih predmeta kao što su limenke, drveni štapići ili flašice napunjene vodom. Ovi improvizirani instrumenti dodavali su kreativnost i raznolikost u igri. Djeca su znala svirati i na listu lijeske ili na travi koja vibrira stisnuta među dlanovima između palaca u koje se snažno puše.

Ove dječje instrumentalne igre ne samo da su pružale zabavu, već su također bile važan dio djetinjstva u Lici. Kroz ove igre, djeca su razvijala svoje glazbene talente, koordinaciju, ali i socijalne vještine kroz suradnju i zajedničko stvaranje glazbe. Osim toga, ove igre su često bile povezane s lokalnom tradicijom i kulturom, čuvajući tako bogatstvo kulturnog nasljeđa ovog područja.

10.IGRE S TRADICIJSKIM PLESOVIMA

Igre s tradicijskim plesovima u Lici predstavljaju vitalan dio lokalne kulture i običaja. Ovi plesovi često se izvode uz živahnu glazbu i karakteristične korake koji su se prenosili s generacije na generaciju.

Ovi tradicijski plesovi ne samo da su zabavni, već su i važan dio kulturnog identiteta Ličana (starih i mladih). Kroz ove plesove, ljudi (ali i djeca) u Lici izražavaju svoju ljubav prema glazbi, plesu i tradiciji, čuvajući tako bogatstvo lokalne kulture i običaja.

10.1. Analiza igara s tradicijskim plesovima ličkoga kraja

1. Ličko kolo je jedan od najpoznatijih plesova u Liku. To je kolo u kojem dionici drže jedni druge za ruke i kreću se u krugu u ritmu. Koraci su obično jednostavni, ali ritmični, a plesači se često okreću i prepliću dok se kreću kroz prostor. „Kolo u početku igra lagano, pa sve brže i brže. Uz lagano kolo hoda se lagano, dva koraka naprijed, pa se malo zastane i pjeva. U kolo može biti mnogo igrača. Kolo je većinom zatvoren krug, ali kolovođa ponekad kolo rastavi i vodi ga kao krivo- kolo. Kolo ima zabavni karakter.“ (Hećimović-Seselja, 1985:205)

2. Krivo kolo, nakrivac, na krivendar i slične nazive nosi kolo koje je nekada u Lici bilo veoma omiljeno. Krivo kolo negdje predstavlja pogrebno i tužno kolo koje vodi plesače u pogrešnom smjeru, s ciljem da se prevari duh pokojnika kako se ne bi vratio i učinio neku štetu. Prikazi likova iz krivog kola mogu se pronaći i na bogumilskim stećcima.

3. Drmeš je živahni ples koji se često izvodi na svadbama i drugim svečanim prilikama. Ovaj ples obično uključuje brze korake, živahnu glazbu i energične pokrete tijela. Sam naziv govori da se kod toga plesa treba što jače tresti-drmati. Plesači se često okreću i prepliću dok prate ritam glazbe.

4. Tanac je još jedan tradicionalni ples u Lici. Ovaj ples obično se izvodi u parovima ili grupama. Plesači izvode različite korake poput koračanja, okretanja i skakanja dok prate ritam glazbe. Tanac je veseli i zabavni ples koji često potiče spontanost i improvizaciju među plesačima.

11.DJEČJE NARODNE PRIČE I MITOVI U LICI

Narodne priče i mitovi u Lici oblikovali su bogatu kulturnu baštinu ovog područja, prenoseći se s koljena na koljeno kroz generacije. Ove priče često su isprepletene s prirodnim fenomenima, poviješću i lokalnim običajima, te igraju važnu ulogu u formiranju identiteta i svjetonazora Ličana. „Još i danas postoje priče o stvorovima poput ljudi, o vilama i vjerovanjima da su one prebivale u ovom kraju. Za njih narod misli da su lijepe mlade djevojke, obučene u bjelinu s pavenkinim vjencem na glavi. Imaju krila i kozje noge koje nitko nesmije vidjeti. Kad sunce sija i vidi se duga, tada se one češljaju i igraju kolo na livadi.“ (Hećimović-Seselja, 1985:129) Ove narodne priče i mitovi ne samo da su zabavni, već su i važan dio kulturne baštine Like. Kroz ove priče, Ličani svojoj djeci prenose vrijednosti, tradiciju i duhovnu povezanost s prirodom i okolinom.

11.1. Analiza dječjih narodnih priča i mitova ličkoga kraja

Neke od najpoznatijih narodnih priča i mitova u Lici koje su prikupljene na terenskom istraživanju su:

1. Legenda o Velebitu: Jedna od najpoznatijih priča u Lici je legenda o Velebitu, veličanstvenom planinskom masivu koji dominira krajolikom. Prema legendi, Velebit je bio dom moćnih vila, zmajeva i drugih nadnaravnih bića. Priča se kako su se vile sastajale na vrhovima planina, a zmajevi lepršali nad liticama. Ova legenda odražava poštovanje Ličana prema planinama i divljoj ljepoti prirode.
2. Priče o Zmaju Grabanciji: Zmaj Grabancija je jedan od najpoznatijih likova u ličkim legendama. Priča se kako je ovaj zmaj živio u pećini na Velebitu i terorizirao lokalno stanovništvo. Legenda kaže da je bio čuvar skrivenih blaga i da je često iskušavao hrabre pustolove koji su pokušavali pronaći njegovo skrovište.
3. Priče o Vili Velebiti: Vila Velebita je još jedan popularan lik u ličkim pričama. Prema legendi, Vila Velebita bila je zaštitnica planina i šuma. Priča se kako bi se pojavljivala pred putnicima i pastirima kako bi im pomogla ili ih upozorila na opasnosti. Smatra se da su planine i šume Velebita dom mnogih vilinskih bića koja čuvaju prirodnu ravnotežu.

4. Legenda o Zlatnom Jarcu: Legenda o Zlatnom Jarcu priča o tajanstvenom biću koje je živjelo u dubokim šumama Like. Prema priči, ovaj jarac bio je okovan zlatom i bio je simbol bogatstva i sreće. Mnogi su pokušali loviti Zlatnog Jarca, ali samo rijetki su imali sreću da ga vide.

12.DJEČJE TRADICIJSKE GLAZBENE IGRE ZA VRIJEME ČUVANJA STOKA

Dječje tradicijske glazbene igre u Lici za vrijeme čuvanja životinja bile su česta aktivnost među djecom koja su sudjelovala u ovom zadatku. Ove igre ne samo da su omogućavale zabavu, već su i pridonosile očuvanju tradicije i povezivanju djece s prirodom.

12.1. Analiza dječjih tradicijskih glazbenih igara za vrijeme čuvanja stoke ličkoga kraja

1. Pastirske pjesme i igre: Djeca bi često pjevala pastirske pjesme dok bi čuvala stoku na pašnjacima. Ove pjesme su imale ritmičku strukturu koja bi im pomagala u održavanju ritma dok bi čuvali stoku. Ponekad bi uz pjesmu izvodili i jednostavne plesne korake ili igre poput skakanja ili bacanja kamenja. Ovčari izvode svoje igre uz plandište, kraj tora ili uz vatru. Većinom su to igre u kojima sudjeluju po dva igrača. Za ove igre je potrebna svakodnevna i duga vježba da bi se postigla ne samo spretnost već i snaga i da bi ti mali ovčari jednoga dana mogli zaigrati pravu igru velikih čobana.

2. Frulaške igre su bile popularne među djecom koja su naučila svirati frulu ili neki drugi tradicijski instrument. Djeca bi se okupljala na pašnjacima i zajedno svirala i pjevala, stvarajući veselu atmosferu i animirajući stoku.

3. Igre s pastirskim alatima: Djeca bi često koristila pastirske alate poput štapova ili pastirskih zviždaljki kako bi se zabavljala dok bi čuvala stoku. Ove igre su obično bile kombinacija glazbe, plesa i simuliranja pastirskih aktivnosti, poput vođenja stoke ili obilaska pašnjaka.

4. Pjevanje tradicijskih narodnih pjesama: Djeca bi često pjevala tradicijske narodne pjesme dok bi čuvala stoku. Ove pjesme su često imale pastoralnu tematiku i refrene koji su se ponavljali, što bi djeci omogućavalo da ih lako zapamte i pjevaju dok bi provodili vrijeme na pašnjacima.

Ove tradicijske glazbene igre nisu samo pružale zabavu djeci dok bi čuvala stoku, već su također imale važnu ulogu u očuvanju kulturne baštine i povezivanju djece s tradicijom svog kraja.

13.ZAKLJUČAK

Dječje tradicijske glazbene igre ličkoga kraja predstavljaju bogat i živopisan aspekt kulturne baštine ovog područja. Kroz istraživanje i dokumentaciju ovih igara, postalo je jasno da one imaju ključnu ulogu u očuvanju i prenošenju tradicija, običaja i identiteta ličkih sela.

Tijekom istraživanja, ustanovljeno je da su dječje tradicijske glazbene igre duboko ukorijenjene u svakodnevni život Ličana. One su bile i ostale sastavni dio dječje igre tijekom čuvanja stoke, obiteljskih okupljanja, te lokalnih festivala i proslava. Pjesme i igre koje su djeca izvodila često su bile jednostavne, ali su nosile bogatu simboliku i emocionalnu vrijednost. Kroz igre poput "Čobanske trke", "Frulaške igre" i "Pastirska kola", djeca su učila o životu, prirodi, radu i zajedništvu. Stare dječje priredbe u Lici bile su važan dio lokalne kulture i tradicije, obično organizirane povodom različitih praznika, svečanosti ili lokalnih manifestacija. Te priredbe bile su prilika za djecu da pokažu svoje talente, sudjeluju u igrama i predstavama, te se druže s vršnjacima i lokalnom zajednicom.

Posebno je zanimljivo kako su ove igre evoluirale i prilagodile se kroz generacije, dok su i dalje zadržale svoj izvorni oblik i svrhu. Stariji članovi zajednice, poput baka i djedova, igrali su ključnu ulogu u prenošenju ovih tradicija, dok su djeca usvajala i prilagođavala igre svojim suvremenim okolnostima. To pokazuje ne samo otpornost, već i vitalnost ovih kulturnih izraza. Jedan od ključnih aspekata ovih igara je njihov edukativni potencijal. Kroz pjesme i plesove, djeca su razvijala svoje glazbene i motoričke vještine, učila o ritmu, melodiji, te koordinaciji pokreta. Igre su također poticale socijalne vještine, timski rad, te međusobno poštovanje i suradnju. Kroz zajedničko sudjelovanje u igrama, djeca su učila vrijednosti zajedništva i solidarnosti, koje su bile ključne za opstanak i prosperitet ličkih zajednica.

Nadalje, istraživanje je pokazalo da dječje tradicijske glazbene igre imaju potencijal za revitalizaciju i očuvanje kulturne baštine. Uključivanjem ovih igara u obrazovne programe, kulturne manifestacije i turističke ponude, može se postići veća svijest i valorizacija tradicijskih običaja. Održavanje i promoviranje ovih igara može doprinijeti jačanju identiteta lokalnih zajednica, ali i pružiti autentično i bogato iskustvo posjetiteljima i turistima.

Zaključno, dječje tradicijske glazbene igre ličkoga kraja predstavljaju neprocjenjivo kulturno blago koje odražava povijest, običaje i duh ličkih zajednica. Njihovo očuvanje i prenošenje na buduće generacije ključno je za održavanje kulturnog identiteta i raznolikosti ovog područja. Ovaj rad pruža temelj za daljnja istraživanja i inicijative usmjerene na očuvanje i revitalizaciju dječjih tradicijskih glazbenih igara, te ih ističe kao važan element kulturne baštine Hrvatske.

14.LITERATURA

1. Grčević, J. (2000). *Kompolje: narodni život i običaji*. Zagreb: Katedra čakavskog sabora pokrajine Gacke.
2. Hećimović-Seselja, M. (1985). *Tradicijski život i kultura ličkoga sela Ivčević Kosa*. Zagreb: Muzej Lika Gospić.
3. Jurišić, G., Sam Palmić, R. (2002). *Brojalica, snažni glazbeni poticaj*. Rijeka: Adamić.
4. Karakaš, J. (2001). *Podlapac*. Zagreb: Stajergraf.
5. Knežević, Goran (1993). Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor gradivo iz 19. i 20. stoljeća. Zagreb: Institut za narodnu umjetnost.
6. Križan, L. (2009). *Dječje tradicijske igre i pjesme Like*. Dječji vrtić i škola.
7. Kovačević, T., & Opić, S. (2014). Contribution of traditional games to the quality of students' relations and frequency of students' socialization in primary education. *Croatian Journal of Education*, 16(1), 95-112. <https://hrcak.srce.hr/117853> (pristupljeno 18.07.2024.)
8. Mance, M. (2005). *Lički običaji i tradicija*. Gospić: Muzej Like.
9. Mikulić, M. (2007). Hrvatska plesna tradicija i predškolska dob. Diplomski rad. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
10. Nikolić, I. (2018). *Tradicijska glazba Like: Utjecaji i transformacije*. Doktorska disertacija. Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu.
11. Petrović, M. (2011). *Hrvatske dječje pjesme i igre*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Rukavina, M. (2015). *Običaji i tradicija u Lici kroz povijest*. Historijski zbornik.
13. Smiljan, V. (2014). *Tradicijska kultura Like*. Rijeka: Izdavački centar Primorsko-goranske županije.
14. Tomić, J. (ur.). (2018). *Lička kulturna baština: Običaji, pjesme i igre*. Zbornik radova. Zagreb: Kulturni centar Zagreb.
15. Tomljenović, A. i dr. (2011). *Smiljan i okolica*. Zagreb: DAG
16. Tufkečić, A. (2010). Etnopedagoški prikaz tradicijskih dječjih igara s Majevice. *Školski vjesnik*. 59/2, 223-240. <https://hrcak.srce.hr/clanak/122489> (pristupljeno 16.07.2024.)

15.PRILOZI

U prilogama se nalaze dijelovi intervjua sa dionicima ličkih sela.

Dječje pjesme i brojalice u Pazarištu (intervju s Marijom Jurčić)

Ja: Dobar dan, gospođo Marija! Kako ste danas?

Gospođa Marija: Dobar dan! Hvala, dobro sam. Kako ste Vi?

Ja: Također dobro. Razmišljala sam o dječjim pjesmicama i brojalicama, posebno o onima koje su specifične za naše selo Pazarište. Jeste li imali omiljenu pjesmicu ili brojalicu iz djetinjstva?

Gospođa Marija: U Pazarištima smo imali puno svojih tradicionalnih pjesmica i brojalica koje i danas pjevamo svojim unucima. Jedna brojalica koju im svaki dan pjevam je Iša miša.

Ja: Iša miša zvuči zanimljivo! Nisam čula za nju. Moja omiljena brojalica iz djetinjstva bila je En ten tini. Da li ste Vi čuli za nju?

Gospođa Marija: Oh, da! En ten tini znam i tu brojalicu, ali Iša miša je bila baš zabavna. Imala je živahnu melodiju i svi smo je voljeli pjevati dok smo se igrali u dvorištu.

Ja: Mislim da je ljepota ovih pjesmica i brojalica u tome što su dio naše lokalne kulture i tradicije, čuvajući duh našeg sela i našeg naroda. Možete li ju otpjevati?

Gospođa Marija: Ide ovako:

„Iša, miša po papiru,

Traži sebi malu macu

Pošto macu nije naša

Miš u vodu zaša.“

Ja: Baš je zanimljiva. Hvala vam što ste podijelili svoja sjećanja sa mnom, gospođo Marija. Bilo je lijepo razgovarati s Vama o ovoj temi.

Gospođa Marija: Nema na čemu! Drago mi je da smo mogli razgovarati o ovim lijepim uspomnama. Ako Vam još nekad padne na pamet nešto slično, slobodno svratite!

Ja: Hvala Vam, rado ću! Uživajte u ostatku dana, gospođo Marija.

Gospođa Marija: Hvala Vam. Doviđenja!

Slika 3 Kazivačica Marija Jurčić (Izvor: osobna arhiva)

Dječje pjesme i brojalice u Bužimu (intervju s Ankicom Pavičić)

Ja: Dobar dan, gospođo Ankica! Kako ste danas?

Gospođa Ankica: Dobri dan! Fala, dobro sam. Kako si ti?

Ja: Također dobro, hvala na pitanju. Razmišljala sam o dječjim pjesmama i brojalicama, posebno o onima koje su specifične za naše selo Bužim. Jeste li imali omiljenu pjesmu ili brojalicu iz djetinjstva?

Gospođa Ankica: O kako ne! U Bužimu smo pivali puno brojalica. Edna koju san ja pivala je En ten tini.

Ja: To je i moja omiljena brojalica iz djetinjstva.

Gospođa Ankica: E, da! Ja san je obožavala i dan dana je pivan svojoj dicit i unučadi.

Ja: Mislim da je ljepota ovih pjesmica i brojalica u tome što nas podsjećaju na naše korijene i obogaćuju naše djetinjstvo. Nisam ju dugo čula, možete li ju jednom otpjevati.

Gospođa Ankica: Kako ne bi mogla. „En ten tini

Sava raka tini

Sava raka tika taka

Elem belem bum!“

Ja: Baš divno! Ali se malo razlikuje od one koju je meni pjevala baka u Perušiću. Njezina je završavala sa Bija baja buf, trif traf truf.

Gospođa Ankica: A svako selo je pivalo po svome. Ima još edna! Slušaj.

“Okoš bokoš, pita kokoš,

Kol'ko, kume, tebi treba jaja?

Okoš bokoš, skoči kokoš

pita Baja, kol'ko tebi treba jaja?“

Ja: Hvala Vam što ste podijelili svoja sjećanja sa mnom. Bilo je lijepo razgovarati s Vama o ovim temama.

Gospođa Ankica: Nema na čemu, dite moje! Drago mi je da smo mogli divaniti.

Ja: Uživajte u ostatku dana, gospođo Ankice.

Gospođa Ankica: Fala Vam, i Vama također! Doviđenja!

Dječje igre s pjevanjem u Ličkom Lešću (intervju s Martinom Rubčićem)

Ja: Dobar dan, djede Martine! Kako ste danas?

Djed Martin: Dobar dan, draga moja! Dobro sam, hvala na pitanju. Kako si ti?

Ja: Također dobro, hvala na pitanju. Razmišljala sam o Vašem selu, Ličkom Lešću i kako su se nekada djeca veselila i igrala igre s pjevanjem. Imate li možda neka sjećanja ili priče koje biste podijelili o tome?

Djed Martin: Oh, naravno da imam! U našem selu su se djeca često okupljala da bi igrala razne igre gdje su i pjevali. Bilo je to divno vrijeme kad smo svi zajedno uživali u glazbi i igri.

Ja: Koji su točno oblici igara s pjevanjem bili popularni među djecom u Ličkom Lešću?

Djed Martin: Pa, imali smo mnoge igre uz koje smo pivali. Jedna od najpopularnijih je bila Piljanje. Igralo se okruglim kamenčićima koji se zovu pilji. Igrali smo s pet pilja; njih spustimo na zemlju, uzimamo jedan i bacamo ga uvis tako da ga ulovimo i dok je kamenčić u zraku, mora se uzeti jedan sa zemlje, prije nego padne onaj pilj koji je bacil uzrak. Ako ne uzme pilj koji sa zemlje ili mu onaj što ga bacil uvis padne na zemlju prije nego ga

uvati, igru nastavlja sljedeći igrač dok i on ne pogreši. Dok smo god igrali uz tu igru smo i pjevali razne pjesme, ko se koje sjeti, on povede a mi zanjim.

Ja: Zvuči zabavno! Hvala Vam što ste ih podijelili sa mnom, djede Martine.

Djed Martin: Nema na čemu, draga moja. Drago mi je da si došla. Nadam se da ćeš uvijek čuvati ljepotu naših tradicija i igara.

Ja: Hvala, djede Martine. Sigurno ću uvijek čuvati ta sjećanja i prenositi ih dalje. Želim Vam ugodan ostatak dana.

Djed Martin: Hvala ti, i tebi isto. Čuvaj se, draga moja!

Slika 4 Kazivač Martin Rubčić (Izvor: osobna arhiva)

Dječje igre s pjevanjem u Mušaluku (intervju s Mirom Došen)

Ja: Dobar dan, gospođo Miro! Kako ste danas?

Gospođa Mira: Dobar dan! Hvala na pitanju, dobro sam.

Ja: Razmišljala sam o dječjim igrama s pjevanjem u Vašem selu Mušaluk. Možete li podijeliti neka sjećanja ili priče o tim igrama i kako su se one održavale?

Gospođa Mira: Oh, naravno! U Mušaluku su se dječje igre s pjesmom održavale kao sastavni dio našeg svakodnevnog života. Pamtim kako smo se kao djeca uvijek radovali tim igrama, posebno kad bi se okupili na prostranom dvorištu ispred crkve ili na nekom travnjaku u selu.

Ja: Zvuči divno! Koje su točno igre bile popularne među djecom u Mušaluku?

Gospođa Mira: Pa, imali smo razne igre s pjesmom koje su bile omiljene. Jedna od najdražih svima je bila igra Oj, djevojko šareniko, gdje bismo stojeći u krugu pjevali stihove dok bi jedno dijete prolazilo kroz krug i biralo partnera. Također smo imali i mnoge druge igre poput brojalice i plesnih igara s pjesmom.

Ja: Zvuči zabavno! Kako su se te igre održavale u selu?

Gospođa Mira: Pa, obično bi se organizirale spontano, posebno kad bi se djeca našla na istom mjestu, kao na primjer nakon škole ili tijekom vikenda. Ponekad bi se organizirale i za posebne prigode poput rođendana ili blagdana, kada bi sva djeca iz sela sudjelovala u zabavi.

Ja: Zvuči kao divno djetinjstvo. Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja sa mnom, gospođo Miro.

Gospođa Mira: Nema na čemu, draga moja. Bila su to zaista posebna vremena koja ću uvijek čuvati u srcu dok sam god živa.

Dječja tradicijska kola u Trnovcu (intervju s Antom Brkljačićem)

Ja: Dobar dan, gospodine Ante! Kako ste danas?

Gospodin Ante: Dobar dan! Hvala, dobro sam za svoje godine. Živ sam, to je najbitnije.

Ja: Razmišljala sam o dječjim kolima u našem selu Trnovac, posebno o njihovoj važnosti u očuvanju naše tradicije.

Imate li neko posebno iskustvo ili omiljeno kolo koje Vam je ostalo u sjećanju?

Gospodin Ante: Naravno! Dječja kola su bila neizostavan dio mog djetinjstva u Trnovcu. Pamtim kako smo se s prijateljima okupljali na raznim svečanostima i manifestacijama te zajedno plesali tradicionalna kola.

Ja: Zvuči kao divno iskustvo! Imate li možda neko posebno kolo koje Vam je bilo najdraže?

Gospodin Ante: Da, imam! Moje najdraže kolo bilo je Ličko kolo. To kolo je bilo posebno veselo i energično, s živopisnom glazbom koja je odzvanjala na našim svečanostima. Pamtim kako smo se svi radovali kad bi krenula ta glazba i kako bismo se svi okupili da zajedno plešemo.

Ja: Zvuči kao prekrasno iskustvo. Kola zaista imaju posebnu čar i doprinose povezanosti s našom lokalnom kulturom i tradicijom. Mislim da je važno njegovati takve običaje kako bi ih prenijeli i na buduće generacije.

Gospodin Ante: Potpuno se slažem. Kola su nešto što se pamti cijeli život i što nas uvijek vraća na naše korijene. Važno je da i dalje negujemo tu tradiciju kako bismo očuvali duh našeg sela Trnovca.

Ja: Da, apsolutno. Hvala Vam što ste podijelili svoja iskustva sa mnom, gospodine Ante. Bilo je lijepo razgovarati s Vama o ovim temama.

Gospodin Ante: Nema na čemu! Drago mi je. Ako Vam još nekad padne na pamet nešto slično, slobodno svratite!

Ja: Hvala Vam, rado ću! Uživajte u ostatku dana, gospodine Ante.

Gospodin Ante: Hvala. Doviđenja!

Dječja tradicijska kola u Prvan Selu (intervju s Joja Uremovićem)

Ja: Dobar dan, gospodine Joja! Kako ste danas?

Gospodin Joja: Dobar dan! Fala, dobro sam. Kako ste Vi?

Ja: Također dobro, hvala na pitanju. Razmišljala sam o starim dječjim kolima i koliko su ona bila važna u našoj zajednici. Imate li možda neka sjećanja ili priče o dječjim kolima iz prošlosti?

Gospodin Joja: Neg' što! Dječja kola su bila dio našeg djetinjstva u Prvan Selu. Pamtim kako smo se s prijateljima okupljali na proslavama, i zajedno plesali tradicionalna kola koja su plesali naši stari. Mi smo prvo njih gledali kako plešu pa smo onda i mi plesali, bilo je tu svega i svačega ali naučili smo. To nam je bilo zanimljivo jer smo svi bili zajedno. A nekad su nas i očevi pohvalili, pa smo mi muški bili jako važni pred curami.

Ja: Zvuči kao divno iskustvo! Možete li podijeliti neku posebnu priču ili detalj o tim starim dječjim kolima?

Gospodin Joja: Ah, pa sićam se jedne prigode kad smo sva dica u selu imali zadatak pripremiti kolo za Križevu. Bilo je to nešto što smo dugo vremena planirali i pripremali, a kad je došao taj dan, svi smo bili spremni za ples. Pamtim kako smo se smijali i veselili dok smo zajedno plesali pod suncem, uz zvuke tamburaške glazbe. Najviše smo volili plesat tanac.

Ja: Zvuči kao nezaboravno iskustvo. Dječja kola zaista imaju posebnu čar i doprinose povezanosti s našom lokalnom kulturom i tradicijom. Mislim da je važno njegovati takve običaje kako bi ih prenijeli i na buduće generacije.

Gospodin Joja: Dobro veliš. Dječja kola su nešto što se pamti cili život. Nismo imali puno igračaka, pa smo se morali igrati bez njih a plesat su svi volili.

Ja: Da, apsolutno. Hvala Vam što ste podijelili svoja sjećanja sa mnom, gospodine Joja. Bilo je lijepo razgovarati s Vama o ovim temama.

Gospodin Joja: Nema na čemu!

Ja: Uživajte u ostatku dana, gospodine Joja.

Gospodin Joja: Hvala dite moje! Doviđenja!

Dječje instrumentalne igre u Rastokama (intervju s Dragom Devčićem)

Ja: Dobar dan, djede Drago! Kako ste danas?

Djed Drago: Dobar dan, dobar dan! Eh, djevojko, tu sam, malo me boli koljeno, ali što je tu je.

Ja: Razumijem. Slušajte, razmišljala sam o dječjim instrumentalnim igrama u našem selu Rastokama. Imate li možda neka sjećanja ili priče o tim igrama i kako su se izvodile?

Djed Drago: Pa, znaš, ja sam rođen i odrastao u Rastoki, i znam nešto o tim igrama, ali nisam baš puno bio za to. No, znam da su djeca tamo znala svirati na raznim instrumentima, kao što su frule, tamburice, a čak su i radili svoje neke instrumente. Nisu svi imali prave, pa su se nekako snalazili. Bili smo siromašni.

Ja: Zvuči zanimljivo! Kako su se te instrumentalne igre izvodile?

Djed Drago: Pa, obično bi se djeca okupila na nekom otvorenom prostoru, kao što je bio trg ili dvorište neke kuće, i tamo bi počela svirati. Ponekad bi imali improvizirane instrumente, kao što su drvene frule ili tamburice izrađene od limenki. Bilo je to veselo vrijeme, djeca su se smijala i veselila dok su svirala i improvizirala razne melodije. Nekad nas je znalo biti i po dvadeset, pa bi išli ulicom i svirali kao pravi muzičari. Ponekad smo i dobili koji orah ili jabuku od ljudi.

Ja: Zvuči kao prava zabava! Jesu li te instrumentalne igre imale neko posebno značenje ili svrhu u selu?

Djed Drago: Pa, možda nisu imale neko posebno značenje, ali su sigurno bile važan dio djetinjstva u Rastoki. To je bilo vrijeme kada su se djeca družila i uživala u glazbi i igri. Možda je to bila i prilika da pokažu svoj talenat ili da se jednostavno opuste i zabave.

Ja: Razumijem. Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja sa mnom, djede Drago.

Djed Drago: Nema na čemu, djevojko. Drago mi je da mogu pričati o tim starim vremenima. Malo nas još ima starih u selu.

Ja: Hvala Vam. Želim Vam ugodan dan, djede Drago.

Djed Drago: Hvala, i tebi isto!

Dječje instrumentalne igre u Ličkom Novom (intervju s Katom Nikšić)

Ja: Dobar dan, bako Kato! Kako ste danas?

Baka Kata: Dobar dan, dite moje! Ah, dobro sam koliko to mogu biti u mojim godinama.

Ja: Razumijem. Slušajte, zanima me jeste li možda imali iskustva s instrumentalnim igrama u vašem selu Lički Novi. Imate li neka sjećanja ili priče o tome?

Baka Kata: Ah, da, imala sam neka iskustva s tim, ali većina mojih sjećanja su već zaboravljena. U moje vrijeme, glazba je bila važan dio života, ali nažalost, sada sam gluha pa je teško prisjetiti se.

Ja: Razumijem, bako Kato. Ipak, možda se sjećate nekih trenutaka kada ste vidjeli djecu kako sviraju ili se igraju s instrumentima?

Baka Kata: Da, donekle. Sjećam se kako su se djeca često okupljala oko naselja ili na obližnjim livadama i svirala na frulama ili tamburicama. Bilo je to veselo vrijeme, čuo se smijeh i pjesma.

Ja: Zvuči kao divno iskustvo. Je li bilo nekih posebnih događaja ili prigoda kada su se te instrumentalne igre događale?

Baka Kata: Pa, obično su se takve stvari događale tijekom ljeta ili za blagdane. Djeca bi se okupila nakon škole ili vikendom i svirala bi dok bi se sunce spuštalo. Bilo je to lijepo vrijeme, puno radosti i dječje bezbrižnosti. Danas je puno teže za djecu, puno auta, prometa, nemaju se djeca više di igrati, samo su po kućama. A možda i neće da se igraju, sad su im telefoni na pameti, tako i moje praunuke, samo telefon u ruke i dobro je.

Ja: Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja sa mnom, bako Kato. Cijenim vaše vrijeme i priče.

Baka Kata: Nema na čemu, dite moje. Pazite se i uživajte u životu dok možete, jer vrijeme brzo prolazi.

Ja: Hvala Vam, bako Kato. Želim Vam ugodan dan.

Baka Kata: Hvala i Vama, dite moje. Bog te blagoslovio!

Igre s tradicijskim plesovima u Ličkom Novom (intervju s Ivanom Nikšić)

Ja: Dobar dan, djede Ivane! Kako ste danas?

Djed Ivan: Dobar dan, dite moje! Ah, evo me, koliko me još ima. Kako si ti?

Ja: Dobro sam, hvala na pitanju. Razmišljala sam o tradicijskim plesovima u našem selu Lički Novi. Imate li možda neka sjećanja ili priče o tim igrama i kako su se izvodile?

Djed Ivan: Ah, da, sjećam se tih starih vremena. U moje vrijeme, ples je bio središnji dio društvenog života u našem selu. Imali smo mnoge tradicionalne plesove koje smo izvodili na raznim svečanostima i okupljanjima.

Ja: Zvuči zanimljivo! Možete li podijeliti neka od tih sjećanja s nama?

Djed Ivan: Pa naravno! Imali smo tradicionalne plesove poput Ličkog kola i Tanca. Svaki od tih plesova imao je svoje karakteristične korake i ritmove koji su nas povezivali s našom kulturom i tradicijom.

Ja: Kako su se te igre obično izvodile?

Djed Ivan: Pa, obično bismo se okupili na otvorenom prostoru ili u nekoj od naših društvenih dvorana i zaplesali bi uz živahnu glazbu naših lokalnih glazbenika. Ponekad bi se ovi plesovi izvodili spontano, dok bi se drugi put organizirali za posebne prigode poput svadbi, krštenja ili blagdana. Morali smo prvo naučiti plesati da bi mogli pridružiti se starijima.

Ja: Čini se kao da su ovi plesovi bili središnji dio društvenog života u našem selu.

Djed Ivan: Da, upravo tako. Ples je bio način na koji smo slavili, izražavali svoju radost i povezivali se kao zajednica. Bila su to predivna vremena koja ću uvijek čuvati u srcu.

Ja: Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja s nama, djede Ivane. Cijenim Vaše vrijeme i priče.

Djed Ivan: Nema na čemu, dite moje.

Ja: Hvala Vam, djede Ivane. Želim vam ugodan dan.

Djed Ivan: Hvala, dite moje. Bog s tobom!

Igre s tradicijskim plesovima u Debelom Brdu (intervju s Marom Župan)

Ja: Dobar dan, bako Maro! Kako ste danas?

Baka Mara: Dobar dan, dite moje! Eh, ne znam više ni sama kako sam, ali evo me.

Ja: Razumijem. Razmišljala sam o tradicijskim plesovima u našem kraju, posebno o igrama s tradicijskim plesovima u Lici. Imate li možda neka sjećanja ili priče o tim igrama i kako su se izvodile?

Baka Mara: Ah, da, nekad davno... Znam da smo se mi dica uvijek veselili kad bi se organizirala neka fešta ili proslava u selu. Tada bi se uvijek zaplesalo Krivo kolo il Ličko kolo, sjećam se toga.

Ja: Zvuči kao divno sjećanje! Možete li mi reći više o tim plesovima i kako su se izvodili?

Baka Mara: Pa, evo, Ličko kolo je bilo ono gdje bi se svi uhvatili za ruke i krenuli u krug. Bilo je to nešto prekrasno, ritmično i veselo. A Krivo kolo smo znali vrtit u obrnutu stranu kad bi ko umra, da ga zavaramo..

Ja: Zvuči kao da su ti plesovi bili središnji dio zabave u selu.

Baka Mara: Da, tako nekako. Kad bi se sviralo, svi bi se skupili, i mladi i stari, i zajedno zaplesali. To su bila lijepa vremena.

Ja: Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja sa mnom, bako Maro. Cijenim vaše vrijeme i priče.

Baka Mara: Nema na čemu, dite moje. Drago mi je da se mogu još podsjetiti. Pazite se!

Ja: Hvala Vam, bako Maro. Želim Vam ugodan dan.

Baka Mara: Hvala, i Vama isto, dite moje. Bog te blagoslovio!

Narodne priče i mitovi u Širokoj Kuli (intervju s Ankom Nikšić)

Ja: Dobar dan, bako Anko! Kako ste danas?

Baka Anka: Dobar dan, draga moja! Ah, evo me, stara i umorna, ali uvijek spremna za pričanje priča.

Ja: Baš o tome sam htjela razgovarati s vama. Zanima me jesu li vam poznate neke narodne priče i mitovi iz našeg kraja, iz Like?

Baka Anka: Oh, naravno da su mi poznate! Lika je prepuna priča o vilama, zmajevima, vilinskim blagom i još mnogo toga. Moji roditelji su mi pričali te priče kad sam bila djevojčica, i od tada su mi ostale u srcu. Najljepše mi je bilo kad mi je baka pričala te priče dok sam bila s njom na livadi gdje smo čuvale krave na ispaši. Uvijek mi je pričala svakakve priče, nekad lijepe a nekada malo i strašne. Najdraže su mi one o vilama, a mome bratu su uvijek bile super one o velikim zmajevima. Baka nam je to stalno pričala.

Ja: Koji je Vaš omiljeni mit ili priča iz Like?

Baka Anka: Ah, teško je izabrati samo jednu! Ali, uvijek me je privlačila priča o Vili Velebiti. Priča se da je Vila Velebita bila zaštitnica planina i šuma, i da bi se ponekad pojavljivala pred putnicima koji su dolazili kako bi im pomogla ili ih upozorila na opasnosti. Ta priča me uvijek podsjećala na ljepotu prirode i važnost poštovanja prema njoj.

Ja: Zvuči kao predivna priča. Što Vam je još posebno privlačilo kod tih narodnih priča?

Baka Anka: Ono što mi se posebno sviđalo kod tih priča jest to što su prenosile važne životne lekcije i vrijednosti. Kroz priče o hrabrosti, poštenju i poštovanju prirode, učili smo o tome što je važno u životu i kako se ponašati prema drugima i prema okolini.

Ja: Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja sa mnom, bako Anko. Vaše priče su zaista inspirativne.

Baka Anka: Nema na čemu, draga moja. Sjećanja su dragocjena i trebamo ih njegovati.

Narodne priče i mitovi u Barletama (intervju s Josom Šimunić)

Ja: Dobar dan, djede Josu! Kako ste danas?

Djed Josu: Dobar dan! Eh, dobro sam, kao i uvijek. Što se mene tiče, još uvijek sam ko mlaadić, haha...

Ja: Super! Slušajte, zanima me jeste li kao dijete uživali u legendama i mitovima iz našeg sela Barlete u Lici?

Djed Josu: Ma naravno da jesam! Bio sam pravi mali avanturist, uvijek spreman na nova otkrića i priče o čudesima koja su se navodno događala u našem selu.

Ja: Kojom biste legendom ili mitom iz Barleta najviše veselili?

Djed Josu: Pa, znate, uvijek sam se najviše veselio pričama o vilenjacima. Legenda kaže da su vilenjaci čuvali tajne šume i često su se prikazivali putnicima koji su zalutali. Mislio sam da je to tako uzbudljivo! Imao sam čitave avanturističke planove kako bih pokušao pronaći njihove skrivene domove. Pogotovo kad bi se skupili mi dečki, a joj, tu je bilo igre do noći, morali su nas stalno dozivati da dođemo kući na večeru. Izgubili bi se u vremenu.

Ja: Zvuči kao prava avantura! Jeste li ikada pokušali pronaći neki od tih skrivenih domova vilenjaka?

Djed Josu: Ha ha, pa naravno da jesam! Svako malo bih se sa svojim prijateljima zaputio u šumu, uvjereni da smo na tragu nekom tajnom svijetu vilenjaka. Naravno, nikad nismo pronašli ništa osim običnih stabala i cvijeća, ali bilo je toliko zabavno istraživati i maštati. A da ti iskren budem, pravili smo se i hrabri pred curama.

Ja: Čini se kao da su te legende zaista obogatile Vaše djetinjstvo i stvorile mnoge nezaboravne trenutke.

Djed Josu: Oh, definitivno! Te priče su bile poput prozora u svijet mašte i pustolovine. Nikad neću zaboraviti ta divna vremena.

Ja: Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja s nama, djede Josu. Vaša priča je zaista inspirativna i vesela.

Djed Josu: Nema na čemu! Zabavite se i istražujte, nikad ne znate što biste mogli otkriti!

Dječje tradicijske glazbene igre za vrijeme čuvanja stoke u Konjskom Brdu (intervju s Anom Štimac)

Ja: Dobar dan, bako Ana! Kako ste danas?

Baka Ana: Dobar dan, drago moje! Dobro sam, hvala na pitanju. Kako si ti?

Ja: Dobro sam, hvala. Htjela bih popričati s vama o starim dječjim tradicijskim glazbenim igrama koje ste igrali dok ste čuvali stoku u Konjskom Brdu. Možete li mi reći nešto više o tome?

Baka Ana: Naravno, drago moje. Kad smo bili djeca, čuvanje stoke bilo je svakodnevna obveza, ali smo se uvijek trudili da bude zabavno. Kada bi došli iz škole obavezno bi morali ići čuvat stoku. Nekad sami a nekada sa didom ili babom. Pjevali smo, svirali i igrali razne igre kako bi nam vrijeme brže prošlo.

Ja: Koje ste igre najviše igrali?

Baka Ana: Puno smo voljeli igrati igre s pjevanjem i sviranjem. Jedna od najdražih bila je Ovčice, ovčice, gdje smo se igrali da smo ovce, a jedan od nas bi bio pastir i pokušavao nas sve sakupiti. Pjevali bismo dok bismo trčali i skrivali se. Također, igrali smo i Frulaška igra, gdje bismo svirali frule i pokušavali pogoditi melodiju koju je netko drugi svirao.

Ja: Zvuči jako zabavno! Imate li još neku igru koja Vam je bila posebno draga?

Baka Ana: Da, još jedna omiljena igra bila je Pastirska kola. Svi bismo se uhvatili za ruke i plesali u krug, pjevajući stare pastirske pjesme. Bilo je to nešto posebno, jer smo osjećali povezanost jedni s drugima i s prirodom oko nas.

Ja: Koje su Vam pjesme bile najdraže?

Baka Ana: Ma sve. Te pjesme su bile lagane i ritmične, a svirali bismo ih i na frulama koju bi smislili sami. Sviranje nam je pomagalo da ostanemo budni i da ne zaboravimo na stoku.

Ja: Kako ste naučili svirati frule?

Baka Ana: Frule su nam pravili naši djedovi, a svirati smo učili jedni od drugih. Nije to bilo ništa komplicirano, ali nam je donosilo puno radosti. Svi smo imali svoje frule i često bismo svirali zajedno, stvarajući malu pastirsku orkestru.

Ja: Zvuči kao da su to bila jako lijepa vremena.

Baka Ana: Da, bila su to jednostavna, ali sretna vremena. Uživali smo u svakom trenutku, bez obzira na to što smo radili. Te igre i pjesme su nam pomagale da se osjećamo povezano i da zaboravimo na naporan rad.

Ja: Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja sa mnom, bako Ana. Vaše priče su zaista inspirativne.

Baka Ana: Nema na čemu, drago moje.

Ja: Hvala Vam, bako Ana. Želim Vam ugodan dan.

Baka Ana: Hvala tebi, drago moje. I tebi također!

Slika 5 Kazivačica Ana Štimac (Izvor: osobna arhiva)

Dječje tradicijske glazbene igre za vrijeme čuvanja stoke u Bužimu (intervju s Marijom Rubčić)

Ja: Dobar dan, bako Marija! Kako ste danas?

Baka Marija: Dobar dan! Dobro sam, hvala na pitanju. Kako si ti?

Ja: Dobro sam, hvala. Htjela bih razgovarati s Vama o starim dječjim igrama i pjesmama koje ste igrali i pjevali dok ste čuvali životinje u selu Bužim. Možete li mi reći nešto više o tome?

Baka Marija: Naravno, drago mi je što te to zanima. Kad smo bili djeca, čuvanje životinja bilo je svaki dan, ali smo se uvijek trudili da bude zabavno. Pjevali smo, igrali se i tako provodili vrijeme. Muški na jednu stranu, mi djevojčice na drugu a nekada smo bili i zajedno.

Ja: Koje igre ste najviše igrali dok ste čuvali stoku?

Baka Marija: Jedna od najdražih igara bila nam je Čobanske trke. Organizirali bismo utrke s našim štapovima, kao da su konji. Trčali bismo kroz polja i pašnjake, pjevajući pjesme kao Oj, čobanine, čobanice. Pjesme su nam davale ritam i motivaciju.

Ja: Zvuči jako zabavno! Imate li još neku igru koja Vam je bila posebno draga?

Baka Marija: Da, voljeli smo igru Skrivača s pjevanjem. Jedno dijete bi se sakrilo, a ostali bi pjevali dok bi ga tražili. Pjesma bi postajala glasnija kako bismo se približavali skrivenom prijatelju. To je bilo jako uzbudljivo!

Ja: Koje ste još pjesme voljeli pjevati dok ste čuvali stoku?

Baka Marija: Pjevali smo puno tradicijskih pjesama, poput Prođoh Liku, prođoh goru i Velebitska vila. Te pjesme su bile lagane i ritmične, pa su bile savršene za pjevanje dok smo hodali ili sjedili na pašnjacima. Također, često smo svirali i trubu, što je dodatno uljepšavalo vrijeme.

Ja: Kako ste naučili svirati trubu ?

Baka Marija: Trube smo učili svirati od starijih pastira. Bile su to jednostavne melodije, ali su nam donosile puno radosti. Učili smo jedni od drugih i tako prenosili znanje.

Ja: Zvuči kao da su to bila jako lijepa vremena.

Baka Marija: Da, bila su to siromašna, jednostavna, ali sretna vremena. Uživali smo u svakom trenutku, bez obzira na to što smo radili.

Ja: Hvala Vam što ste podijelili ta sjećanja sa mnom, bako. Vaše priče su zaista inspirativne.

Baka Marija: Nema na čemu, lipoto moja!

Ja: Hvala Vam, bako Marija. Želim Vam ugodan dan.

Baka Marija: Hvala tebi!

Slika 6 Kazivačica Marija Rubčić (Izvor: osobna arhiva)

16.POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1 Školica (Izvor: osobna arhiva)	7
Slika 4 Plesanje Ličkog kola (Izvor: osobna arhiva).....	19
Slika 2 Kazivačica Marija Jurčić (Izvor: osobna arhiva)	27
Slika 3 Kazivač Martin Rubčić (Izvor: osobna arhiva).....	29
Slika 5 Kazivačica Ana Štimac (Izvor: osobna arhiva).....	35
Slika 6 Kazivačica Marija Rubčić (Izvor: osobna arhiva)	36

17. DIONICI INTERVJUA

Ante Brkljačić (1955.)

Drago Devčić (1951.)

Mira Došen (1960.)

Marija Jurčić (1952.)

Anka Nikšić (1945.)

Kata Nikšić (1959.)

Ivan Nikšić (1949.)

Ankica Pavičić (1947.)

Marija Rubčić (1950.)

Martin Rubčić (1943.)

Joso Šimunić (1957.)

Ana Štimac (1951.)

Joja Uremović (1939.)

Mara Župan (1935.)